

ΕΚΘΕΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ:

ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

SAFE AT WORK

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Μαρία Στρατηγάκη, Αν. Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο (Επιστημονικά υπεύθυνη)

Αρετή Μαυρομάτη - Λαγάνη, Υποψήφια διδακτορίσσα, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μάττα Σαμίου, Υπεύθυνη Θεμάτων Ισότητας Φύλων, ActionAid

Αναστασία Χαραλάμπη, Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

coppola.gr

Το έργο «Safe at Work» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης την ActionAid Hellas και εταίρους το Women on Top, την Επιτροπή Ερευνών του Παντείου Πανεπιστημίου, τον Σύνδεσμο Διοίκησης Ανθρώπινου Δυναμικού Ελλάδας και το DataWo.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr

Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν αποτελούν προσωπικές απόψεις του συντάκτη / της συντάκτριας και δεν απηχούν απαραίτητα τις απόψεις του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ ή του Διαχειριστή Επιχορήγησης του Προγράμματος Active Citizens Fund στην Ελλάδα (Ίδρυμα Μποδοσάκη σε συνεργασία με το SolidarityNow).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>1. Ο ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ</u>	4
<u>2. Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ</u>	5
<u>3. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ</u>	6
<u>A. Απόψεις - Αντιλήψεις</u>	7
<u>B. Στάσεις - Αντιδράσεις</u>	13
<u>Γ. Ο ρόλος της επιχείρησης</u>	19
<u>Δ. Ευαισθητοποίηση της κοινωνίας</u>	22
<u>4. ΠΗΓΕΣ</u>	24

1. Ο ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σύμφωνα με έρευνα της ActionAid¹ (Νοέμβριος 2020), το 85% των γυναικών έχουν βιώσει σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας. Το 92% από το ποσοστό αυτό έχει σημαντικές επιπτώσεις σε προσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο, οι οποίες συνίστανται σε παραίτηση, απόλυση και μείωση των επαγγελματικών προοπτικών τους. Στην ερώτηση «**Από την επαγγελματική σας εμπειρία στην αγορά εργασίας, πόσο ευχαριστημένη θα λέγατε ότι είστε συνολικά από τη συμπεριφορά που είχατε από τους άνδρες;**» –ως διευθυντές/ιδιοκτήτες επιχείρησης, προϊσταμένους, συναδέλφους, υφισταμένους και πελάτες– οι απαντήσεις των γυναικών αφήνουν να φανεί ότι λιγότερες από το 30% των γυναικών αυτών κρίνουν ικανοποιητική τη συμπεριφορά των ανδρών στην εργασία τους. Ταυτόχρονα, ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό, της τάξης του 55% των ερωτώμενων γυναικών, ανέφερε ότι τα άτομα που ήταν παρόντα δεν προέβησαν σε καμία υποστηρικτική ενέργεια, ενώ ορισμένες συμμετέχουσες δήλωσαν πως το άτομο ή τα άτομα που ήταν παρόντα ενθάρρυναν με τη συμπεριφορά τους τον δράστη ή μείωναν τη δική του ευθύνη για το περιστατικό σε σχέση με την ευθύνη της γυναίκας-θύματος.

Η παρούσα έρευνα για τις στάσεις και τις αντιλήψεις των ανδρών απέναντι στη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία έρχεται να απαντήσει σε κάποια από τα ερωτήματα που προέκυψαν από τα παραπάνω ευρήματα και να καλύψει ένα κενό γνώσης σχετικά με τη συμπεριφορά και τη νοοτροπία των ανδρών, καθώς οι μέχρι στιγμής έρευνες επικεντρώνονται περισσότερο στις γυναίκες. Η έρευνα δίνει απαντήσεις σε ερωτήσεις όπως:

- **Τι αντιλαμβάνονται οι άνδρες ως σεξουαλική παρενόχληση; Συνδέεται με την άσκηση εξουσίας; Είναι απαραίτητη η σωματική επαφή; Ποια είναι τα όρια ανάμεσα στο φλερτ και τη σεξουαλική παρενόχληση;**
- **Για ποιο λόγο οι άνδρες παρενοχλούν σεξουαλικά τις γυναίκες στη εργασία;**
- **Πώς αντιδρούν οι άνδρες όταν γίνονται μάρτυρες σε περιστατικά παρενόχλησης;**
- **Πώς νομίζουν ότι θα πρέπει να αντιδράσουν οι γυναίκες που υφίστανται σεξουαλική παρενόχληση; Πού τους προτείνουν να απευθυνθούν;**
- **Πώς επέδρασε το κίνημα #metoo στην ευαισθητοποίησή τους και στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας ευρύτερα;**

Τα αποτελέσματα της έρευνας προσφέρουν χρήσιμα στοιχεία για τον σχεδιασμό στοχευμένων ενεργειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, ώστε οι άνδρες να μετατραπούν από παρατηρητές σε συμπαραστάτες, όπως επίσης και οι επιχειρήσεις να αναπτύξουν πολιτικές ή να βελτιώσουν τις υπάρχουσες, για να δημιουργήσουν ένα ασφαλές εργασιακό περιβάλλον, απαλλαγμένο από περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης.

¹ ActionAid, «Έρευνα: “Δεν είναι αυτή η δουλειά μας. Σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών στην εργασία: Εξετάζοντας τον κλάδο επισιτισμού-τουρισμού”», https://notpartofourjob.actionaid.gr/public/ActionAid_Harassment-Report.pdf

2. Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για τη διερεύνηση των στάσεων και αντιλήψεων των ανδρών απέναντι στη σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο της εργασίας πραγματοποιήθηκε έρευνα με δύο μεθοδολογικές προσεγγίσεις:

A) Δειγματοληπτική έρευνα, για την οποία εφαρμόστηκε συστηματική δειγματοληψία ποσοτώσεων με δειγματοληπτικό πλαίσιο το πανελλαδικό online panel της εταιρείας Talk Online. Η έρευνα διεξήχθη σε γενικό πληθυσμό ανδρών, και η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, η δομή του οποίου διακρίθηκε σε τέσσερις βασικές ενότητες:

- Κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων.
- Στάσεις και αντιλήψεις για τη σεξουαλική παρενόχληση.
- Έμμεση γνώση ή/και μαρτυρία σεξουαλικής παρενόχλησης.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση για θέματα έμφυλης ισότητας και σεξουαλικής παρενόχλησης.

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας επεξεργάστηκε η Ματίνα Παπαγιαννοπούλου. Την έρευνα διεξήγαγε η εταιρεία ερευνών QED Market Research, τον Ιούλιο του 2022. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 1009 άνδρες ηλικίας 18 ετών και άνω. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων ήταν έγγαμοι με παιδιά, ηλικίας 45-64 ετών, μισθωτοί πλήρους απασχόλησης, με εργασιακή εμπειρία πάνω από 10 έτη, που διαμένουν στον νομό Αττικής και έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Την ανάλυση των δεδομένων έκανε η Αναστασία Χαραλάμπη. Στον διαδικτυακό τόπο του Εργαστηρίου Σπουδών Φύλου του Παντείου είναι αναρτημένη η πλήρης έκθεση της δειγματοληπτικής έρευνας (Χαραλάμπη, 2022).

B) Ποιοτική διερεύνηση μέσω δεκαπέντε ημιδομημένων συνεντεύξεων με άνδρες εργαζόμενους κυρίως στον ιδιωτικό τομέα, ηλικίας από 27 έως 65 ετών. Διερευνήθηκαν οι στάσεις, οι αντιλήψεις και οι συμπεριφορές ως προς τη σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας τους με γνώμονα έναν οδηγό συνέντευξης με τέσσερις άξονες:

- Εισαγωγικές ερωτήσεις - Δημογραφικά χαρακτηριστικά.
- Στάσεις και αντιλήψεις για τη σεξουαλική παρενόχληση.
- Έμμεση γνώση / Μάρτυρας σεξουαλικής παρενόχλησης.
- Ενημέρωση - Ευαισθητοποίηση έμφυλης ισότητας και σεξουαλικής παρενόχλησης.

Την ποιοτική έρευνα διεξήγαγε η Αρετή Μαυρομάτη - Λαγάνη, η οποία και επεξεργάστηκε τα δεδομένα. Στον διαδικτυακό τόπο του Εργαστηρίου Σπουδών Φύλου του Παντείου είναι αναρτημένη η πλήρης έκθεση της ποιοτικής έρευνας (Μαυρομάτη- Λαγάνη, 2022).

Η έρευνα υιοθέτησε τους κανόνες δεοντολογίας που διέπουν την κοινωνική έρευνα, ιδιαίτερα σε ευαίσθητα ζητήματα όπως είναι η σεξουαλική παρενόχληση.

3. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα αποτελέσματα της έρευνας αφορούν τέσσερα διακριτά επίπεδα ανάλυσης της σεξουαλικής παρενόχλησης όπως προέκυψαν από τη δειγματοληπτική και ποιοτική διερεύνηση.

Στο πρώτο επίπεδο αναλύονται τα ευρήματα που αφορούν τις **αντιλήψεις των ανδρών** για τις συμπεριφορές που συνιστούν σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας (Μέρος Α').

Στο δεύτερο επίπεδο αναλύονται τα ευρήματα της έρευνας που αφορούν τις **στάσεις των ανδρών** όταν είναι μάρτυρες περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης ή όταν καλούνται να εκφράσουν τη γνώμη τους για το πώς θα πρέπει να αντιδράσουν οι γυναίκες που παρενοχλήθηκαν (Μέρος Β').

Στο τρίτο επίπεδο αναλύονται τα ευρήματα της έρευνας που σκιαγραφούν τον **ρόλο της επιχείρησης** στην αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης (Μέρος Γ').

Τέλος, στο τέταρτο επίπεδο αναλύονται τα ευρήματα σχετικά με τον **ρόλο της ευαισθητοποίησης** της κοινωνίας (Μέρος Δ').

A. ΑΠΟΨΕΙΣ-ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

Η αναγνώριση όλων των μορφών σεξουαλικής παρενόχλησης στον χώρο εργασίας (όπως ορίζει η νομοθεσία και η επιστημονική βιβλιογραφία) είναι σημαντική και κρίσιμη για την αντιμετώπισή της. Όμως πολλοί άνδρες φαίνεται να αναγνωρίζουν μόνο τις σοβαρές μορφές (σωματική ή σεξουαλική παρενόχληση), παραβλέποντας τις άλλες (λεκτικές ή ψυχολογικές) μορφές της, παρόλο που αυτές αποτελούν συχνά τα πρώτα στάδια μιας παρενοχλητικής συμπεριφοράς. Η έρευνα ανέδειξε ότι η άσκηση βίας, η σωματική επαφή και η απειλή τείνουν να αποτελούν κριτήρια για την αναγνώριση των συμπεριφορών ως σεξουαλική παρενόχληση. Πιο συγκεκριμένα:

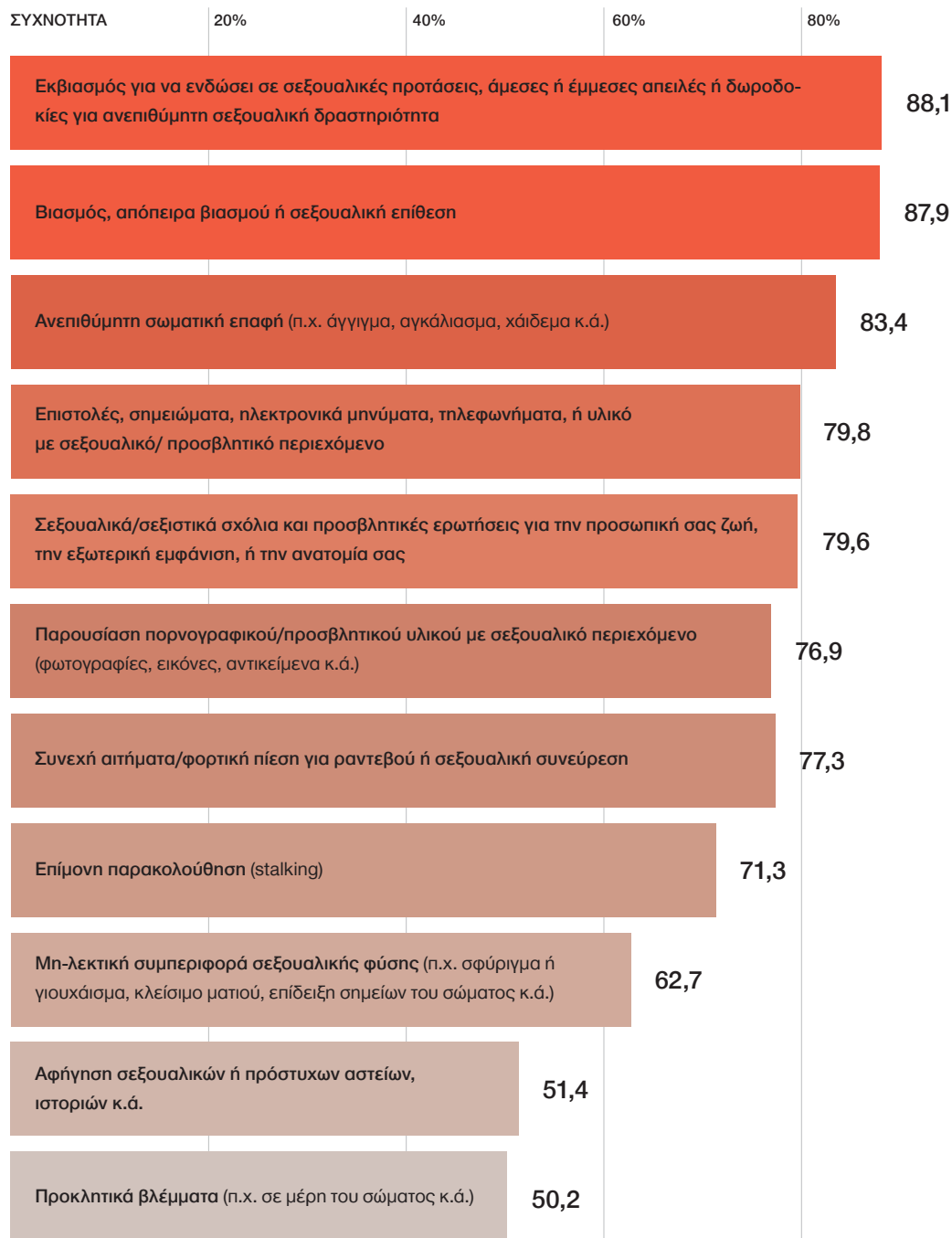
Στην ερώτηση στην οποία οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν περισσότερες από μία απαντήσεις, οι συμπεριφορές που συγκέντρωσαν συχνότητα απαντήσεων **μεγαλύτερη του 80%** (Διάγραμμα 1) ήταν:

- Ο εκβιασμός για να ενδώσει σε σεξουαλικές προτάσεις, οι άμεσες ή έμμεσες απειλές ή δωροδοκίες για ανεπιθύμητη σεξουαλική δραστηριότητα (88,1%).
- Ο βιασμός, η απόπειρα βιασμού ή η σεξουαλική επίθεση (87,9%).
- Η ανεπιθύμητη σωματική επαφή (π.χ. άγγιγμα, αγκάλιασμα, χάιδεμα κ.ά.) (83,4%).

Οι συμπεριφορές που δεν περιλαμβάνουν σωματική επαφή αλλά παρενοχλούν λεκτικά ή με το βλέμμα αναγνωρίζονται πολύ λιγότερο ως σεξουαλική παρενόχληση. Συγκεκριμένα, οι συμπεριφορές που συγκέντρωσαν τη μικρότερη συχνότητα αναγνώρισης ως σεξουαλική παρενόχληση ήταν:

- Τα προκλητικά βλέμματα (π.χ. σε μέρη του σώματος κ.ά.) (50,2%) και
- η αφήγηση σεξουαλικών ή πρόστυχων αστείων, ιστοριών κ.ά. (51,4%).

Σημαντικό ποσοστό (37,4%) συγκέντρωσε η αναγνώριση όλων των συμπεριφορών που αναφέρθηκαν στο ερωτηματολόγιο ως σεξουαλική παρενόχληση και ελάχιστοι ήταν εκείνοι (0,5%) που απάντησαν ότι δεν αναγνωρίζουν καμία από αυτές τις συμπεριφορές ως σεξουαλική παρενόχληση.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΠΟΥ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΤΑΙ ΩΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ

Φαίνεται ότι οι **άνδρες με παιδιά** είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι και αναγνωρίζουν, πιο πολύ από τους άλλους, ως σεξουαλική παρενόχληση τις μη σωματικές συμπεριφορές. Συγκεκριμένα, η διασταύρωση των στοιχείων με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά έδειξε ότι οι άνδρες με παιδιά αναγνωρίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό, συγκριτικά με εκείνους χωρίς παιδιά, τις παρακάτω συμπεριφορές ως περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης:

- Τα προκλητικά βλέμματα.
- Η αφήγηση σεξουαλικών ή πρόστυχων αστείων, ιστοριών κ.ά.
- Τα σεξουαλικά/σεξιστικά σχόλια και οι προσβλητικές ερωτήσεις για την προσωπική ζωή, την εξωτερική εμφάνιση ή την ανατομία.
- Η παρουσίαση πορνογραφικού/προσβλητικού υλικού με σεξουαλικό περιεχόμενο.
- Οι επιστολές, τα σημειώματα, τα ηλεκτρονικά μηνύματα, τα τηλεφωνήματα, ή υλικό με σεξουαλικό/προσβλητικό περιεχόμενο.
- Τα συνεχή αιτήματα ή η φορτική πίεση για ραντεβού ή σεξουαλική συνεύρεση.

Το αίσθημα της πατρότητας και ο φόβος ότι τα παιδιά τους (τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια) κινδυνεύουν να υποστούν τέτοιες μη σωματικές παρενοχλήσεις φαίνεται να διαμορφώνουν τις αντιλήψεις τους.

Τα ευρήματα της δειγματοληπτικής έρευνας επιβεβαιώνονται και εμπλουτίζονται από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις. Οι περισσότεροι άνδρες που έδωσαν συνέντευξη όρισαν τη σεξουαλική παρενόχληση ως μία τάση επιβολής απέναντι σε ένα άλλο πρόσωπο και ως την υπέρβαση κάποιων ορίων με σκοπό την ικανοποίηση των σεξουαλικών διαθέσεων των δραστών. Ορισμένοι αναφέρθηκαν στη σεξουαλική παρενόχληση ως επίθεση ή επιθετική συμπεριφορά και άλλοι μίλησαν για το πώς αυτή η συμπεριφορά μπορεί να επηρεάζει το θύμα, κάνοντάς το να μην αισθάνεται άνετα στην εργασία του. Χαρακτηριστικές απαντήσεις είναι:

«Θεωρώ σεξουαλική παρενόχληση οτιδήποτε παρεμβαίνει στο όχι που θα ακούσεις. Εγώ το πάω πιο πολύ στο σωματικό, αν θα άγγιζα κάποια συνάδελφο ενώ δεν θέλει, αν θα την πίεζα για να κάνουμε κάτι. Αυτό θα όριζα ως σεξουαλική παρενόχληση. Βέβαια και ο λόγος έχει πολύ μεγάλη δύναμη. [...] Διαφοροποιώ όμως τον λόγο από την πράξη· θεωρώ ότι η πράξη έχει πολύ πιο μεγάλη δύναμη.»

Φάνης, 43

«Κάποιος ή κάποια, αλλά κυρίως κάποιος που είτε έμμεσα είτε άμεσα ενοχλεί κάποιον ή κάποια με σκοπό τη σεξουαλική συνεύρεση, αλλά και τα σεξουαλικά υπονοούμενα με σκοπό τη σεξουαλική συνεύρεση· πολλές φορές και το χιούμορ μπορεί να υπερβαίνει κάποια όρια. Δεν είναι μόνο η σεξουαλική συνεύρεση, αλλά και τα σεξουαλικά υπονοούμενα με σκοπό την τόνωση του ηθικού εκείνου που τα λέει. Νομίζει ότι είναι κάποιος και κάνει ό,τι θέλει.»

Μάνος, 47

«Θα την έβαζα στο επίπεδο της βίαιης προσέγγισης. Δεν θεωρώ σεξουαλική παρενόχληση να πεις σε κάποια πάμε να πιούμε καφέ, άσχετα αν στο μυαλό σου παίζει το τι μπορεί να γίνει μετά. Το “πέσιμο”, να την “πέσεις” κάπου, το θεωρώ σεξουαλική παρενόχληση’ πρέπει να κοιτάξουμε την πρόθεση, αν έχεις σκοπό να συμβεί κάτι άλλο.»

Μίκης, 65

Άλλοι αναγνώρισαν τον ρόλο της συναίνεσης και των προσωπικών ορίων ενόχλησης των εργαζόμενων γυναικών.

«Η παρενόχληση είναι η έκθεση ενός ατόμου σε ένα σεξουαλικό πλαίσιο χωρίς τη συγκατάθεσή του. Χωρίς να νιώθει άνετα γι’ αυτό. Είτε πράξη είναι είτε λόγος, την παρενοχλείς την κοπέλα.»

Άλκης, 29

«Δεν μπορώ να προσδιορίσω ποιο είναι το όριο, αλλά μπορώ να ανακαλέσω εικόνα που γινόταν ενοχλητικό, και η άλλη δουλεύει εκεί...»

Πύρρος, 32

Περισσότερο διαφωτιστικές για τις αντιλήψεις των ανδρών απέναντι στη σεξουαλική παρενόχληση είναι οι απαντήσεις τους σχετικά με το αν **συμφωνούν** ή **διαφωνούν** σε 21 προκαθορισμένες διατυπώσεις (Πίνακας 1).

Οι απαντήσεις στη δειγματοληπτική έρευνα έδειξαν ότι οι άνδρες αναγνωρίζουν πως η σεξουαλική παρενόχληση έχει σημαντική έκταση και μάλιστα μεγαλύτερη από αυτή που φαίνεται από τις καταγγελίες. Έχει επίσης σοβαρές συνέπειες για τις γυναίκες που την υφίστανται. Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με τη σοβαρότητα του φαινομένου, η πλειονότητα των ανδρών συμφώνησε με το ότι:

- Συχνά οι γυναίκες δεν μιλάνε γιατί φοβούνται ότι θα χάσουν τη δουλειά τους (85,6%),
- η σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών είναι θέμα καταπίεσης στον εργασιακό χώρο (73,8%),
- η σεξουαλική παρενόχληση μειώνει τις γυναίκες (70,0%),
- το όριο μεταξύ φλερτ και σεξουαλικής παρενόχλησης είναι απόλυτα ξεκάθαρο στο μυαλό τους (79,1%).

Την εικόνα που έχουν οι άνδρες για τη σεξουαλική παρενόχληση συμπλήρωσαν και οι απαντήσεις τους μέσω της διαφωνίας τους σε ορισμένες άλλες διατυπώσεις, όπως ότι η σεξουαλική παρενόχληση είναι σπάνιο φαινόμενο στους εργασιακούς χώρους (70,1%) και ότι είναι φυσιολογικό και σπάνιο φαινόμενο όταν άνδρες και γυναίκες εργάζονται μαζί (69,3). Σε χαμηλότερα ποσοστά διαφώνησαν με το ότι αυτό που θεωρείται ως σεξουαλική παρενόχληση είναι συνήθως ένα απλό φλερτ (58,5%), ότι σχεδόν όλες οι περιπτώσεις σεξουαλικής

**ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΚΑΤΑΝΟΜΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ**

Ερώτηση-μονάδα	Σχετική συχνότητα (%)			
	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ / Ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	ΔΓ/ΔΑ
Η σεξουαλική παρενόχληση είναι φυσιολογικό φαινόμενο όταν άνδρες και γυναίκες εργάζονται μαζί.	12,5	17,1	69,3	1,1
Η σεξουαλική παρενόχληση συμβαίνει σπάνια, μόνο από διεστραμμένους άνδρες.	20,9	21,9	55,3	1,9
Η σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών είναι ένα θέμα καταπίεσης στον εργασιακό χώρο.	73,8	14,3	9,8	2,1
Αυτό που θεωρείται ως σεξουαλική παρενόχληση είναι συνήθως ένα απλό φλερτ.	13,9	26,1	58,5	1,6
Συχνά, οι γυναίκες δεν μιλάνε γιατί φοβούνται ότι θα χάσουν τη δουλειά τους.	85,6	8,8	4,1	1,5
Η σεξουαλική παρενόχληση μειώνει τις γυναίκες.	70,0	14,3	13,2	2,5
Η σεξουαλική παρενόχληση είναι σπάνιο φαινόμενο στους εργασιακούς χώρους.	8,2	18,9	70,1	3,0
Η σεξουαλική παρενόχληση θα μπορούσε να αποφευχθεί, εάν η γυναίκα δεν είχε προκαλέσει.	14,8	22,6	61,4	1,3
Το όριο μεταξύ φλερτ και σεξουαλικής παρενόχλησης είναι απόλυτα ξεκάθαρο στο μυαλό μου.	79,1	11,9	8,3	0,7
Θα έπρεπε να υπάρχουν πολιτικές αντιμετώπισης για τη σεξουαλική παρενόχληση, από τη διοίκηση ενός εργασιακού χώρου.	87,6	9,2	2,0	1,2
Συχνά, οι καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση γίνονται για να αποζημιωθεί υλικά η γυναίκα.	16,9	29,6	49,1	4,4
Οι γυναίκες δεν απολύονται από τη δουλειά τους, όταν καταγγέλλουν σεξουαλική παρενόχληση.	20,5	26,2	44,2	9,1
Σχεδόν όλες οι περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης θα τελείωναν, αν η γυναίκα απλώς έλεγε στον άνδρα να σταματήσει.	21,4	21,1	56,2	1,4
Οι γυναίκες δεν πρέπει να προσβάλλονται τόσο εύκολα όταν κάποιος τους δείχνει ερωτικό ενδιαφέρον στη δουλειά.	26,9	33,1	38,8	1,1
Συχνά, οι καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση είναι ψευδείς.	12,6	38,5	44,7	4,1
Συχνά, οι γυναίκες κατηγορούν τον προϊστάμενό τους για σεξουαλική παρενόχληση, όταν δεν έχουν επαγγελματική ανέλιξη.	16,3	35,4	41,3	7,0
Οι άνδρες συνήθως δεν σκοπεύουν να επιβληθούν σεξουαλικά σε μια γυναίκα, αλλά μερικές φορές παρασύρονται.	20,9	30,6	45,6	2,9
Οι γυναίκες που αναφέρουν σεξουαλική παρενόχληση συνήθως υπερβάλλουν.	12,3	32,3	52,6	2,8
Αν μια γυναίκα δεν κάνει καταγγελία για σεξουαλική παρενόχληση, τότε δεν ήταν τόσο σοβαρό αυτό που της συνέβη.	12,7	16,4	69,6	1,3
Αν μια γυναίκα καθυστερήσει να μιλήσει για τη σεξουαλική παρενόχληση που υπέστη, τότε δεν ήταν τόσο σοβαρό αυτό που της συνέβη.	11,6	16,0	71,2	1,3
Τα επαναλαμβανόμενα κομπλιμέντα, ακόμα κι αν δεν αρέσουν στη γυναίκα, δεν συνιστούν σεξουαλική παρενόχληση.	36,2	27,4	34,8	1,6

Σημείωση: N = 1.009. ΔΓ/ΔΑ = Δεν Γνωρίζω/Δεν Απαντώ

«Γενικά ένας θύτης ευθύνεται... Έχω ορισμένες φορές την άποψη ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ο θύτης παίζει να έχει προκληθεί, αλλά είναι ελάχιστες, ούτε μισό τοις εκατό. [...] Ναι, έχει να κάνει με το γεγονός ότι κάποιοι άνθρωποι μπορεί να έχουν ορμονική διαταραχή και να μην μπορούν να ελέγξουν την ορμή τους, κάπως έτσι... Και αν τύχει το θύμα να ντυθεί κάπως πιο προκλητικά, ή κάπως πιο... είναι σαν να πατήσει τη σκανδάλη...»

Πάρης, 27

παρενόχλησης θα τελείωναν αν η γυναίκα απλώς έλεγε στον άνδρα να σταματήσει (56,2%) και ότι συμβαίνει σπάνια, μόνο από διεστραμμένους άνδρες (55,3%). Στις συνεντεύξεις ένας άνδρας απέδωσε την εκδήλωση σεξουαλικής παρενόχλησης σε ορμονικές διαταραχές και δύο ακόμη σε ψυχολογικά αίτια.

Μοιρασμένες ήταν οι απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο, στην ερώτηση αν τα επαναλαμβανόμενα κομπλιμέντα, ακόμα κι αν δεν αρέσουν στη γυναίκα, συνιστούν σεξουαλική παρενόχληση. Στη συνέντευξη ένας άνδρας δήλωσε χαρακτηριστικά για τα κομπλιμέντα που κάνει σε συναδέλφισσές του:

«[...] Δηλαδή το μυαλό μου όταν μιλάω όμορφα δεν είναι να καταλήξω κάπου. Αυτή είναι η συμπεριφορά μου. Έτσι αισθάνομαι να μιλάω σε μία κυρία. Μπουμπού μου, ομορφιά μου, κοριτσάκι μου όμορφο, αυτό θα μπορούσε να το πάρει κάποια και να πει με παρενοχλεί. Η πρόθεσή μου δεν είναι να σε παρενοχλήσω, αλλά να σου φερθώ όσο μπορώ πιο ευγενικά. Σίγουρα θα δημιουργηθεί πρόβλημα μεγάλο, θα σταματήσουν οι άνδρες να πειράζουν γυναίκες και δεν ξέρω μετά τι θα κάνουν. Θα μείνουν στο ράφι πολλές.»

Ορέστης, 62

Η ουδέτερη στάση των συμμετεχόντων ως προς το ότι τα επαναλαμβανόμενα κομπλιμέντα, ακόμα κι αν δεν αρέσουν στη γυναίκα, δεν συνιστούν σεξουαλική παρενόχληση (27,4%) και ότι οι γυναίκες δεν πρέπει να προσβάλλονται τόσο εύκολα όταν κάποιος τους δείχνει ερωτικό ενδιαφέρον στη δουλειά (33,1%) φαίνεται να αντανακλούν τα μικρότερα ποσοστά αναγνώρισης ως σεξουαλικής παρενόχλησης των μη σωματικών μορφών της (Πίνακας 1).

Β. ΣΤΑΣΕΙΣ-ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Οι στάσεις και οι αντιδράσεις των μαρτύρων των περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης είναι κρίσιμες όσον αφορά τη στήριξη και την υποστήριξη των θυμάτων να καταγγείλουν τους δράστες. Όμως, οι αντιδράσεις των ανδρών που άκουσαν ή είδαν περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης φαίνεται να είναι υποτονικές. Οι περισσότεροι θεωρούν ότι οι ίδιες γυναίκες θύματα πρέπει να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα επιδεικνύοντας πυγμή και αποφασιστικότητα. Αντιμετωπίζουν δηλαδή τη σεξουαλική παρενόχληση μάλλον ως μια προσωπική υπόθεση των γυναικών που στοχοποιούνται παρά ως υπόθεση που αφορά ολόκληρο το εργασιακό περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα:

Η δειγματοληπτική έρευνα έδειξε ότι οι συμπεριφορές τις οποίες έχουν ακούσει από κάποια γνωστή τους οι ερωτώμενοι είναι κυρίως περιστατικά ανεπιθύμητης σωματικής επαφής (34,2%), προκλητικά βλέμματα (33,2%), σεξουαλικά/σεξιστικά σχόλια και προσβλητικές ερωτήσεις για την προσωπική τους ζωή (31,2%), την εξωτερική εμφάνιση ή την ανατομία τους, και αφήγηση σεξουαλικών ή πρόστυχων αστείων, ιστοριών κ.ά. (Χαραλάμπη, 2022). Στις περιπτώσεις αυτές η πλειονότητα πρότεινε στη γυναίκα να ζητήσει ευγενικά ή με έντονο τρόπο στον δράστη να σταματήσει, να το αναφέρει στη διοίκηση ή/και να κάνει καταγγελία (Διάγραμμα 2).

Τα περιστατικά στα οποία έχουν υπάρξει μάρτυρες οι περισσότεροι άνδρες είναι προκλητικά βλέμματα (21,3%), η αφήγηση σεξουαλικών ή πρόστυχων αστείων, ιστοριών κ.ά. (15,8), τα σεξουαλικά/σεξιστικά σχόλια και οι προσβλητικές ερωτήσεις για την προσωπική τους ζωή (14,5%) (Χαραλάμπη, 2022).

Και στις συνεντεύξεις διαπιστώθηκε ότι οι περισσότεροι άνδρες είχαν ακούσει τουλάχιστον σεξιστικά σχόλια στην εργασία τους ή φήμες για λεκτική παρενόχληση ή ανεπιθύμητο φλερτ. Ορισμένοι άνδρες ανέφεραν ότι είχε γίνει γνωστό κάποιο περιστατικό σεξουαλικής παρενόχλησης στο εργασιακό τους περιβάλλον, ενώ λιγότεροι ανέφεραν ότι έχουν υπάρξει μάρτυρες παρενόχλησης εν ώρα εργασίας.

«Υπήρχε, ναι, αλλά χωρίς να έχω δει ή να έχω καταλάβει ακραία σκηνικά. Υπήρχε αυτή η άνεση του προϊστάμενου να λέει ό,τι γουστάρει στα κοριτσάκια. Αυτό ήταν κραυγαλέο και δεν το έκρυβε. Ήταν το απόλυτο, χυδαίο, λεκτικό πέσιμο. Μη νομίζεις, πολλοί άνδρες δεν το ανέχονται ούτε το θέλουν. [...] Είναι η συμπεριφορά, είμαι προϊστάμενος και λέω ό,τι γουστάρω. Δεν βγάζεις άκρη και να έλεγες κάτι.»

Φάνης, 43

«Είχα ένα παράδειγμα στον χώρο μου. Ήμασταν δεκαπέντε άτομα περίπου (στην εταιρεία που δούλευε). Ο συνάδελφος, διευθυντής της εταιρείας, είχε τρόπο να φέρνει τη γραμματέα μέσα στο γραφείο του, υποτίθεται για δουλειά, και την παρενοχλούσε παράλληλα. Δεν ξέρω τι έγινε, γιατί το έμαθα μετά, από κουτσομπολιό. Παρενοχλούσε μία συγκεκριμένη υπάλληλο, ίσως εκεί που μπορούσε να παρενοχλήσει. Η άλλη υπάλληλος ήταν πιο δυναμική, δεν μπορούσε να κάνει κάτι, ενώ η πρώτη ήταν κοριτσάκι μικρής ηλικίας. Την ακούμπαγε, μπορεί και να τη φιλούσε, δεν ξέρω ακριβώς, αυτά ακούστηκαν εκ των υστέρων. Παρότι είχαμε πολύ καλή σχέση με την κοπέλα δεν ανοίχτηκε. Θα έπρεπε να έρθει να μας μιλήσει έξω από τα δόντια.»

Φάνης, 43

Οι αντιδράσεις των εργαζόμενων δείχνουν ότι θέλουν να αποφύγουν τις συγκρούσεις, όπως ένας εργαζόμενος ανέφερε χαρακτηριστικά:

«Ναι, με ενοχλεί [...] Θα το σχολίαζα με έναν τρόπο ώστε να μη δημιουργηθεί έντονη σύγκρουση, αλλά με έναν τρόπο να οριοθετηθούν τα πράγματα.»

Μάκης, 42

Παρόλο που στη δειγματοληπτική έρευνα η συντριπτική πλειονότητα των ανδρών **συμφώνησε** ότι είναι σημαντικό να αντιδράς όταν είσαι μάρτυρας ή όταν μαθαίνεις ότι μια γυναίκα παρενοχλείται σεξουαλικά στην εργασία της (90, 2%) (Διάγραμμα 5), στις συνεντεύξεις διαπιστώθηκαν δυσκολίες και αναστολές. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην ποιοτική έρευνα θα ήθελαν να αντιδράσουν και να πάρουν θέση, όμως αρκετοί σκέφτονται, πριν αντιδράσουν, τη θέση του δράστη στην επαγγελματική ιεραρχία, τη θέση του θύματος και το αν γνωρίζουν το θύμα. Τρεις εργαζόμενοι ανέφεραν ότι δεν θα αντιδρούσαν σε σεξιστικά σχόλια, καθώς είναι ευθύνη του ατόμου που δέχεται το σχόλιο να σταματήσει αντίστοιχες συμπεριφορές, επιρρίπτοντας την ευθύνη της αντίδρασης στο θύμα, ενώ ένας εξ αυτών πρόσθεσε ότι δεν τον ενοχλούν τα σεξιστικά σχόλια που τυχόν ακουστούν.

Ενώ δεν έλειψαν και οι αναφορές σε πιο βίαιες αντιδράσεις, πέρα από τις προφορικές. Ένας ερωτώμενος ανέφερε ακόμα ότι χειροδίκησε κατά του δράστη σεξουαλικής παρενόχλησης που υπέπεσε στην αντίληψή του.

«Ο ένας εργοδότης τη μία, τη Χ, της είχε κάνει πραγματικά άσχημη παρενόχληση. Και όταν μου το είπε αυτό, είχαμε μία γούρνα με νερό και τον έριξα μέσα, έκανα ως όφειλα. Ήταν ένα φοβισμένο πλάσμα πενήντα ετών και πήγε αυτός ο ηλίθιος να την εκμεταλλευτεί. Η συμπεριφορά του ήταν γενικά άσχημη και όπου την έβρισκε το χέρι του πήγαινε. Η κοπέλα ενέδωσε με κλάματα, δεν τον ήθελε, απλά επειδή την εκβίασε ότι θα χάσει τη δουλειά της. Είχε τη δύναμη, ήταν γαμπρός του αφεντικού, άμα δεν μου κάτσεις θα σε φάω.»

Ορέστης, 62

Πολύ λίγοι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι συναδέλφισά τους τους εμπιστεύτηκε κάποιο περιστατικό παρενόχλησης:

«Έκανε κινήσεις, όπως καθόταν με τα πόδια ανοιχτά (ο θύτης). Η κοπέλα δούλευε, δυσανασχετούσε, ζήτησε βοήθεια και της λέω δεν θα δημιουργήσουμε θέμα, θα το τακτοποιήσω. Και όπως έφευγα, γύρισα και τον πέταξα κάτω (τον θύτη). Έκανε μώλωπα στον αγκώνα. [...] Τον έβαλε στη θέση του κι εκείνη, αλλά δεν μέτρησε η δική της αντίδραση. [...] Ήταν χυδαίος, ένας βρομόλογος, ένας ξεφτίλας, προσπαθούσε να την πιάσει και κάποια στιγμή χειρονομούσε με το χέρι του, καϊδεύοντας κάτω τα σημεία του. Μπροστά στον κόσμο. Αυτό ήταν στην εστίαση, η κοπέλα είχε τα μισά του χρόνια.»

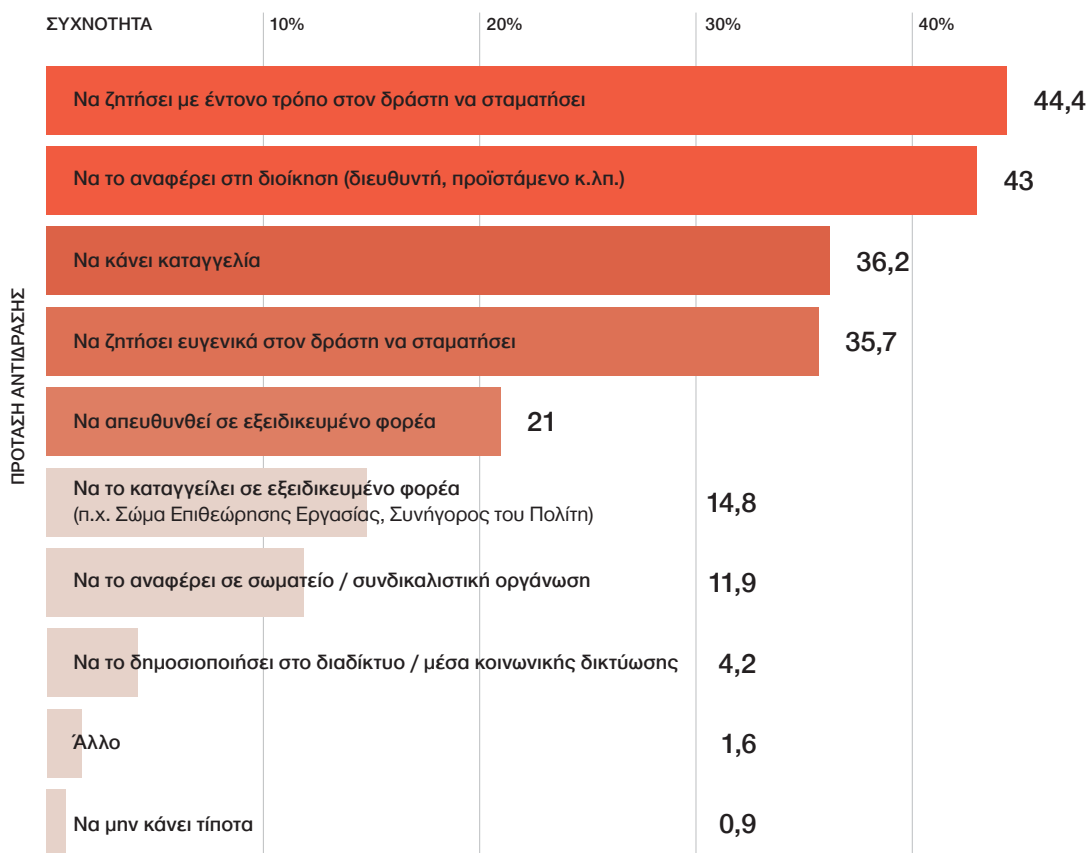
Ορέστης, 62

«Μου έχει πει κοπέλα ότι πιέζομαι από αυτόν, τι να κάνω, μην του πεις ότι σ' το είπα, αλλά αν τυχόν μάθεις ότι το κάνει και σε κάποια άλλη, πες της ότι το κάνει και σ' εμένα, να το αντιμετωπίσουμε μαζί.»

Λάμπρος, 41

Οι απαντήσεις σχετικά με τις πρόπουσες αντιδράσεις των γυναικών όταν τους ασκηθεί σεξουαλική παρενόχληση αναφέρονται τόσο σε προσωπικές αντιδράσεις απέναντι στους δράστες, όσο και σε καταγγελίες στα αρμόδια όργανα. Πιο συγκεκριμένα, η συχνότητα των σχετικών απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο κατατάσσονται ως εξής (Διάγραμμα 2):

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: ΚΑΤΑΝΟΜΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΠΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ

Η πλειονότητα των ανδρών αναγνωρίζει ότι πολλές γυναίκες καθυστερούν ή επιφυλάσσονται να καταγγείλουν ακόμα και σοβαρά περιστατικά, τα οποία δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν από τις ίδιες. Πιο συγκεκριμένα, η κατανόηση των δυσκολιών εκ μέρους των θυμάτων ως προς τον χρόνο της καταγγελίας οδηγεί την πλειονότητα των ερωτωμένων ανδρών να **διαφωνήσει** με τις παρακάτω διατυπώσεις (Πίνακας 1):

- Αν μια γυναίκα καθυστερήσει να μιλήσει για τη σεξουαλική παρενόχληση που υπέστη, τότε δεν ήταν τόσο σοβαρό αυτό που της συνέβη (71,2%).
- Αν μια γυναίκα δεν κάνει καταγγελία για σεξουαλική παρενόχληση, τότε δεν ήταν τόσο σοβαρό αυτό που της συνέβη (69, 6%).
- Η σεξουαλική παρενόχληση θα μπορούσε να αποφευχθεί εάν η γυναίκα δεν είχε προκαλέσει (61,4%).

Οι συνεντεύξεις επιβεβαίωσαν τα ευρήματα του ερωτηματολογίου, αφού οι περισσότεροι εργαζόμενοι ανέφεραν ότι οι αντιδράσεις των γυναικών είναι δικαιολογημένες όταν έχει προηγηθεί παρενόχληση. Ωστόσο, πολλοί συμμετέχοντες (9 άτομα) επανέλαβαν ότι, αν μία γυναίκα υποστεί παρενόχληση, τότε αυτή θα πρέπει να αναφερθεί το συντομότερο, χωρίς μεγάλη καθυστέρηση, ενώ κάποιοι συμπλήρωσαν ότι οι αντιδράσεις θα πρέπει να είναι διαρκείς και δυναμικές για να σταματήσουν τον θύτη. Σημαντικό είναι ότι κάποιοι κρατούν μια επιφυλακτική στάση απέναντι σε καταγγελίες που γίνονται καθυστερημένα:

«Φυσικά και είναι δικαιολογημένες οι αντιδράσεις. Η αλήθεια βέβαια είναι ότι μία σταθερότητα χρειάζεται. Ο καθένας μας και η καθεμία έχει δικαίωμα να αναφέρει όποτε θέλει μία τέτοια συμπεριφορά, όμως είναι πιο εύκολο όταν υπάρχει σταθερότητα στην αντίδραση. Χωρίς να είναι σωστό απαραίτητα, αλλά είναι πιο εύκολο, πιο ξεκάθαρο. Αν στο ίδιο ερέθισμα τις 99 φορές δεν αντιδράσεις και τη μία αντιδράσεις, μπορεί να μπερδευτεί ο περίγυρος. Νιώθω ότι θα είναι πιο εύκολο να καταλάβει αυτός που κάνει το αστείο ότι εδώ δεν με παίρνει.»

Λάμπρος, 41

«Δεν μπορείς να πηγαίνεις 20 χρόνια μετά να καταγγείλεις κάποιον ότι σου μίλησε με υπονοούμενα. Ό,τι έχεις να πεις πρέπει να το πεις εκείνη τη στιγμή. Για ποιο λόγο να πηγαίνουν κάποιες και να καταγγέλλουν 20 χρόνια μετά; Επειδή τώρα μπήκε το νερό στο αυλάκι; Γιατί δεν το έλεγε τότε; Επειδή φοβόταν μη χάσει τη δουλειά της; Έπρεπε να έχει το θάρρος να το πει. Να μην περιμένει, κατά τη γνώμη μου.»

Μάνος, 47

Ένας ακόμη συμμετέχων σημείωσε ότι οι αντιδράσεις θα επιθυμούσε να είναι λιγότερο ατομικές και να αφορούν τη βελτίωση των όρων εργασίας.

«Οι αντιδράσεις είναι λίγο πιο ατομικές απ' ό,τι θα έπρεπε. Θα προτιμούσα μία αντίδραση, πέρα από την ατομική οριοθέτηση, να διεκδικεί και τη ρύθμιση του πλαισίου εργασίας, πώς θα πρέπει να συμπεριφέρεται και τι σημαίνει να είναι μία γυναίκα σε έναν χώρο εργασίας. Αν μιλάμε στον επισιτισμό και αυτά, είναι πολύ πιο ευάλωτη, από την εμπειρία που έχω.»

Πύρρος, 32

Η υποστηρικτική αυτή στάση προς τις γυναίκες, όμως, φαίνεται να είναι εύθραυστη, αφού η πλειονότητα των ανδρών απάντησαν στο ερωτηματολόγιο ότι έχουν ουδέτερη στάση ή εκφράζουν χαμηλότερα ποσοστά διαφωνίας με απόψεις που αμφισβητούν την αυθεντικότητα των καταγγελιών (Πίνακας 1), όπως:

- Οι γυναίκες που αναφέρουν σεξουαλική παρενόχληση συνήθως υπερβάλλουν (52,6%).
- Συχνά, οι καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση γίνονται για να αποζημιωθεί υλικά η γυναίκα (49,1%).
- Οι άνδρες συνήθως δεν σκοπεύουν να επιβληθούν σεξουαλικά σε μια γυναίκα, αλλά μερικές φορές παρασύρονται (45,6%).
- Συχνά, οι καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση είναι ψευδείς (44,7%).
- Συχνά, οι γυναίκες κατηγορούν τον προϊστάμενό τους για σεξουαλική παρενόχληση, όταν δεν έχουν επαγγελματική ανέλιξη (41,3%).
- Οι γυναίκες δεν πρέπει να προσβάλλονται τόσο εύκολα όταν κάποιος τους δείχνει ερωτικό ενδιαφέρον στη δουλειά (38,8%).

Στις συνεντεύξεις αναφέρθηκε ότι κάποιες καταγγελίες γυναικών για παρενόχληση είναι ψευδείς, ότι ίσως υπάρχει μία υπερβολή από τις καταγγέλλουσες και ότι κάποιες γυναίκες μπορεί να προκαλούν επίτηδες, με στόχο ώστε να επιτύχουν ένα προσωπικό όφελος.

«Νομίζω είναι λίγο υπερβολικές μετά το #metoo. Εγώ αυτό έχω καταλάβει....»

Μίκης, 65

«Πιστεύω ότι κάποιες αργούν πολύ, πιστεύω πως ό,τι επικοινωνείται σαν σεξουαλική παρενόχληση δεν είναι πάντα, και αυτό έχει δύο αποτελέσματα, αφενός το θέμα υποτιμάται, αφετέρου θύματα παρενόχλησης δεν βγαίνουν να το πουν πολύ άνετα.»

Πάρης, 27

«Δεν έχω δει αγόρια να πλησιάζουν και με το ζόρι να θέλουν να κάνουν κάτι... Έχω δει όμως γυναίκες να λένε ψέματα, από μαθήτριες μέχρι ώριμες κοπέλες. Μία κοπέλα που μπορεί να της αρέσει κάποιος θα πει στις φίλες της με αγκάλιασε, με έκανε, με έπιασε.»

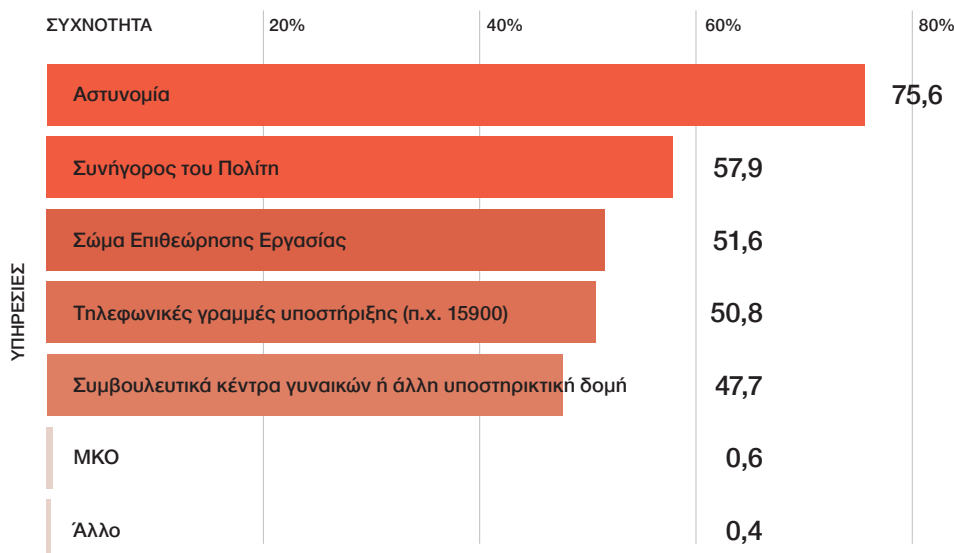
Μάνθος, 37

Γ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Ο ρόλος της επιχείρησης στην αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης είναι εξαιρετικά σημαντικός. Ο πρόσφατος νόμος Ν.4808/2021 (Μέρος Ι και Μέρος ΙΙ) ορίζει τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης σε επιχειρήσεις άνω των είκοσι εργαζομένων, χωρίς όμως, μέχρι σήμερα, να έχουν υλοποιηθεί οι διατάξεις από τις επιχειρήσεις. Οι άνδρες που ερωτήθηκαν τείνουν να θεωρούν ότι η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί θέμα που αντιμετωπίζεται εκτός του εργασιακού χώρου και οι γυναίκες πρέπει να απευθυνθούν σε θεσμούς εκτός της επιχείρησης. Η δυνατότητα και υποχρέωση της επιχείρησης να διασφαλίσει ένα ασφαλές περιβάλλον για όλα τα εργαζόμενα άτομα αποτελεί στόχο που δεν έχει ακόμα εμπεδώσει το ευρύ κοινό. Πιο συγκεκριμένα:

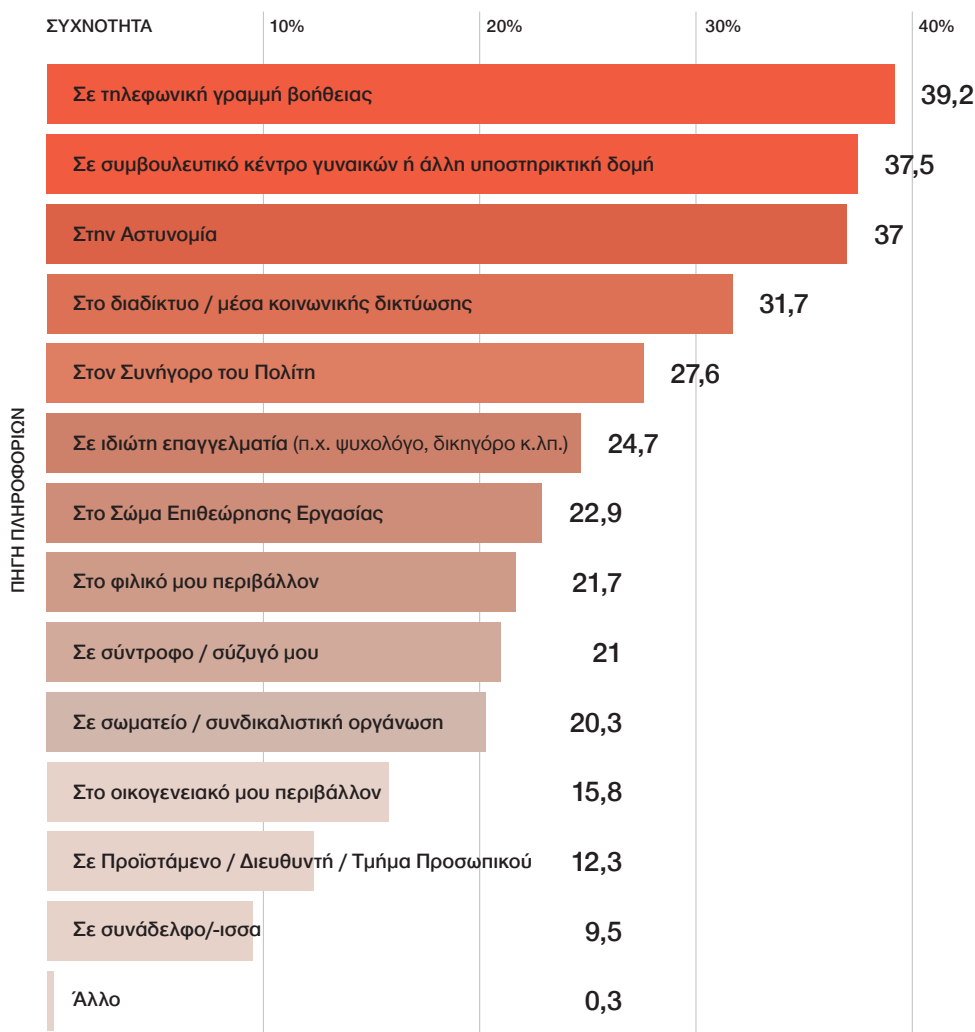
Οι απαντήσεις των ανδρών στο ερωτηματολόγιο έδειξαν ότι η υπηρεσία που γνωρίζουν οι περισσότεροι για την **υποστήριξη ατόμων** που έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία είναι η αστυνομία (75,6%) (Διάγραμμα 3). Οι υπόλοιπες υπηρεσίες (Συνήγορος του Πολίτη, Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, τηλεφωνική γραμμή και Συμβουλευτικά Κέντρα) αναφέρθηκαν περίπου από τους μισούς συμμετέχοντες, ενώ ο ρόλος των ΜΚΟ στην υποστήριξη των θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης δεν αναφέρθηκε καθόλου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: ΚΑΤΑΝΟΜΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η αστυνομία είναι ψηλά **και** στη συχνότητα απαντήσεων των ανδρών στο ερωτηματολόγιο (37%) σχετικά με το πού θα απευθύνονταν για περισσότερες πληροφορίες (Διάγραμμα 4). Η τηλεφωνική γραμμή SOS (39,2%), τα συμβουλευτικά κέντρα (37,5%) και το διαδίκτυο (31,7%) βρίσκονται κοντά ως προς τη συχνότητα των απαντήσεων στην ερώτηση αυτή. Τα θεσμικά όργανα (Συνήγορος του Πολίτη και το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, Σωματείο) ακολουθούν, μαζί με τις καθαρά «ατομικές» λύσεις της προσφυγής σε ιδιώτη επαγγελματία ή το φιλικό περιβάλλον. Η αναζήτηση λύσης μέσα στην επιχείρηση βρίσκεται στο τέλος του καταλόγου – σε προϊστάμενο Διευθυντή (12,3%) και σε συνάδελφο/-έλφισσα (9,5%) υπονοώντας (όπως και σε προηγούμενες σχετικές ερωτήσεις) ότι ο χώρος εργασίας δεν μπορεί ή δεν θέλει να ασχοληθεί με την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: ΚΑΤΑΝΟΜΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΟΥ ΘΑ ΑΠΕΥΘΥΝΟΝΤΑΝ ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ

Η πλειονότητα των ανδρών συμφώνησε με την άποψη ότι χρειάζονται πολιτικές μέσα στους εργασιακούς χώρους για τη σεξουαλική παρενόχληση και ότι η κυβέρνηση πρέπει να ασχοληθεί με την ανάπτυξη αυτών των πολιτικών (87,6%) (Πίνακας 1). Αυτό επιβεβαιώνεται με τις απαντήσεις τους σε σχετική (τελευταία) ερώτηση του Διαγράμματος 5.

Συμβατό με την άποψη ότι το εργασιακό περιβάλλον θα πρέπει να βελτιωθεί είναι το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα δήλωσε πως δεν θα εργαζόταν σε χώρο εργασίας όπου συμβαίνουν περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης (77,6%) (Χαραλάμπη, 2022).

Οι συνεντεύξεις επιβεβαίωσαν τις επιφυλάξεις ως προς τη δυνατότητα των επιχειρήσεων να προστατεύσουν τα θύματα, αφού ελάχιστοι ανέφεραν ότι θα παρέπεμπαν τη γυναίκα στο τμήμα διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού ή σε κάποιον ανώτερο εντός της επιχείρησης ή θα τη συμβούλευαν να έρθει σε επαφή με το εργατικό της σωματείο, όπως ανέφεραν κάποιοι συμμετέχοντες παρακάτω. Τέλος, οι περισσότεροι εργαζόμενοι δήλωσαν ότι θα προτιμούσαν να απευθυνθούν σε εξωτερικούς φορείς (ΜΚΟ, γραμμή βοήθειας, αστυνομία), παρότι κάποιοι εξ αυτών εξέφρασαν επιφυλάξεις για τον ρόλο της αστυνομίας:

«Αυτό που θα πρότεινα θα ήταν στο σωματείο της, αν θα ήταν καλό και αγωνιστικό' αν δεν ήταν καλό, στο τοπικό εργατικό κέντρο, και αν δεν ήταν καλό το τοπικό κέντρο, στην επιθεώρηση εργασίας, και μετά αν υπήρχαν τοπικές οργανώσεις κοινωνικών κινημάτων. [...] Στην αστυνομία δεν θα πρότεινα, μόνο όταν το πράγμα είναι ποινικό και αυτεπάγγελτο, γιατί δεν θα κάνει κάτι. Αν είναι καλός ο μπάτσος μπορεί να κάνει μία σύσταση τηλεφωνική στην καλύτερη περίπτωση.»

Πύρρος, 32

«Θα την προέτρεπα να κάνει καταγγελία. Θα την προέτρεπα να μιλήσει στον διευθυντή / προϊστάμενο. Θα έλεγα και στην αστυνομία, αλλά δεν ξέρω αν και αυτοί είναι έτοιμοι να το δεχτούν. Δηλαδή και εκεί χρειάζεται πολλή δουλειά.»

Άκης, 60

«Θα της πρότεινα να απευθυνθεί στη ΔΙΟΤΙΜΑ. Κρατικά γνωρίζω ότι μπορεί να απευθυνθεί στην αστυνομία. Δεν θα εμπιστευόμουν την αστυνομία. Δεν θα το πρότεινα. Περισσότερο θα είχα εμπιστοσύνη στη ΔΙΟΤΙΜΑ ή σε κάποια άλλη φεμινιστική οργάνωση με υποστηρικτικό ρόλο.»

Μάκης, 42

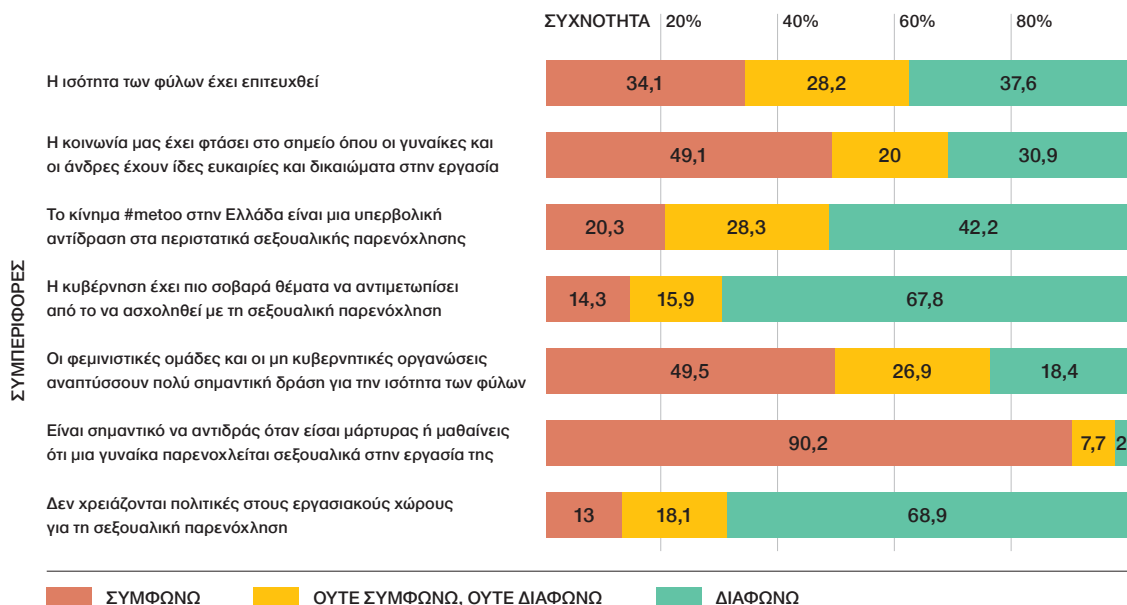
Δ. ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο τρόπος αντιμετώπισης της σεξουαλικής παρενόχλησης έχει αλλάξει ριζικά με την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας απέναντι στη βία κατά των γυναικών κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού και της πανδημίας. Το κίνημα #metoo που αναπτύχθηκε πρόσφατα στην Ελλάδα ευαισθητοποίησε πολλούς άνδρες αλλά και ενθάρρυνε γυναίκες να καταγγείλουν ότι υπήρξαν θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης στον χώρο εργασίας. Ευαισθητοποίησε, επίσης, την κοινωνία ως προς την ισότητα των φύλων ευρύτερα και την ανάγκη λήψης περισσότερων μέτρων από την Πολιτεία. Πιο συγκεκριμένα:

Η δειγματοληπτική έρευνα έδειξε ότι οι ερωτώμενοι είναι μοιρασμένοι ως προς τον βαθμό της επίτευξης της ισότητας των φύλων στην κοινωνία μας, ενώ οι μισοί θεωρούν ότι γυναίκες και άνδρες έχουν ίσες ευκαιρίες και ίσα δικαιώματα στην εργασία (Διάγραμμα 5). Παράλληλα, υποστηρίζουν σε ποσοστό 67,8% ότι η κυβέρνηση πρέπει να ασχοληθεί σοβαρά με την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης και σε μικρότερο ποσοστό ότι το κίνημα #metoo δεν είναι υπερβολικό (42,2%).

Σχετικά με τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών, οι απαντήσεις στα ερωτηματολόγια έδειξαν ότι σημαντικό ποσοστό (49,5%) συμφωνεί ότι οι φεμινιστικές ομάδες και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις αναπτύσσουν πολύ σημαντική δράση για την ισότητα των φύλων. Ένα επίσης σημαντικό ποσοστό (26,9%) είναι ουδέτερο ως προς αυτό, αφήνοντας μόνο το 18,4% να διαφωνεί με τον θετικό ρόλο των ΜΚΟ (Διάγραμμα 5).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: ΚΑΤΑΝΟΜΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΥΛΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ

Οι επιφυλάξεις σχετικά με τον ρόλο του κινήματος και των ΜΚΟ εκφράστηκαν και στις συνεντεύξεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις επιβεβαιώθηκε ο θετικός ρόλος του φεμινιστικού κινήματος και των ΜΚΟ, όπως φαίνεται παρακάτω:

«[...] Χρειάζονται όμως να υπάρχουν ΜΚΟ, οργανώσεις που θα μπορεί μία γυναίκα εργαζόμενη να απευθυνθεί και να την καθοδηγήσουν χωρίς να το μάθει κάποιος. Θα αισθανθεί μεγαλύτερη ασφάλεια από το να πάει στην επιθεώρηση εργασίας, που θα είναι και εκτεθειμένη.»

Μάνος, 47

«Ήταν απελευθερωτικό για τις γυναίκες. Παρά τις αντιδράσεις που έχει συναντήσει, όταν μία ομάδα είναι τόσο καταπιεσμένη, και λίγο έχει αντιδράσει. Το κίνημα, αν θες, δεν είναι τόσο επιθετικό όσο θα μπορούσε.»

Κοσμάς, 29

Σε άλλες περιπτώσεις εκφράστηκαν επιφυλάξεις για τον ρόλο του κινήματος #metoo, αφού αυτό αποτέλεσε στόχο εκμετάλλευσης των ΜΜΕ ή ατόμων που χρησιμοποίησαν το κίνημα για λόγους δημοσιότητας ή προσωπικού οφέλους. Χαρακτηριστικές είναι οι επιφυλάξεις των παρακάτω ερωτώμενων:

«Αυτό με τον Φιλιππίδη; Κοίτα, δεν ξέρω κατά πόσο είναι πραγματικό όλο αυτό. Σίγουρα κάτι υπάρχει, κάτι συνέβη, αλλά δεν νομίζω ότι ήταν κρυφό. [...] Είναι άχρηστο όλο αυτό, όλα αυτά τα κινήματα. [...] Νομίζω κάποιοι θέλουν να φάνε από όλα αυτά, ΜΚΟ κλπ. Και να δημιουργήσουν και εντυπώσεις στα media, το όλο θέμα είναι εκεί, το όλο κίνητρο είναι το εφέ, το χρήμα και η αναγνωρισιμότητα. Είμαι καχύποπος, δεν μπορούν να με πείσουν ότι το κάνουν για το καλό κανενός.»

Ορέστης, 62

«Σε σχέση με το #metoo και τα media... Τα media τα εκτροχιάζουν όλα. Γελοιοποιούν την κατάσταση και δυστυχώς μέσα στις γυναίκες που υπέστησαν βιασμό, μη συναινετικό, μέσα σε αυτά μπήκαν πολλά φρούτα που γελοιοποίησαν την κατάσταση. Δηλαδή για να μπουν στη συζήτηση βρήκαν απίθανες ιστορίες για να τραβήξουν τα φώτα της δημοσιότητας. Το οποίο μείωσε την αξία του #metoo. Το έκανε αστείο όχι στα δικά μου μάτια, στον πολύ κόσμο. Χάλασε δηλαδή την αξία των γυναικών που όντως είχαν θέμα και που τις στιγμάτισε. [...] Υπάρχουν πάντα αμφιβολίες γιατί το είπε τώρα, εγώ δεν τα βλέπω όλα αθώα, υπάρχουν και συμφέροντα, αλλά η μία γυναίκα που θα βγει ή κάποιο φρούτο των media που θα βγει και θα πει τα δικά της έχει άπλετο χρόνο. Εγώ όμως θέλω την κυρία "Σούλα" από το Καματερό που θα βγει και θα μιλήσει. Την κυρία που δεν έχει δημόσιο λόγο. Εμείς έχουμε βήμα. Αλλά αυτές τις γυναίκες μπορείς να τις προσεγγίσεις;»

Φάνης, 43

4. ΠΗΓΕΣ

Μαυρομμάτη Λαγάνη Αρετή (2022) Σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία: Αποτελέσματα Ποιοτικής Διερεύνησης Safe At Work. Έρευνα «Απόψεις και στάσεις των ανδρών απέναντι στην σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία», Εργαστήριο Σπουδών Φύλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο. [LINK](#)

Χαραλάμπη Αναστασία (2022) Σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία: Αποτελέσματα Ποσοτικής Ανάλυσης των στοιχείων της δειγματοληπτικής έρευνας. Safe At Work. Έρευνα «Απόψεις και στάσεις των ανδρών απέναντι στην σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία», Εργαστήριο Σπουδών Φύλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο. [LINK](#)

SAFE AT WORK

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ
ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ
ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΕΚΘΕΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ:**

ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ